

CITY OF DURBAN

UNDER SECTION 37 OF THE DURBAN
BEACH BY-LAWS, THIS BATHING AREA IS
RESERVED FOR THE SOLE USE OF
MEMBERS OF THE WHITE RACE GROUP.

STAD DURBAN

HIERDIE BAAIGEBIED IS, INGEVOLGE
ARTIKEL 37 VAN DIE DURBANSE
STRANDVERORDENINGE, UITGEHOU VIR
DIE UITSLUITLIKE GEBRUIK VAN LEDE
VAN DIE BLANKE RASSEGROEP.

IDOLOBHA LAsetHEKWINI

NGAPHANSI KWESIGABA 37 SOMTHETHO
WAMABHISHI ASETHEKWENI, LENDAWO
IGGINELWE UKUSETSHENZISWA
NGAMALUNGU OHLANGA OLUMHLOPHE
KUPHELA.

Därför ska det vara tillåtet att abortera flickfoster

Publicerad: 2009-02-23, Uppdaterad: 2009-02-25

Även om fall som det nu uppdagade i Eskilstuna, där kvinnor väljer att abortera flickfoster, väcker starka känslor hos oss, så bör vi besinna oss. Vår spontana "gut feeling" inför komplexa fenomen som dessa är inte alltid tillförlitliga. Det skriver professor TORBJÖRN TÄNNSJÖ.

OM FÖRFATTAREN

Torbjörn Tännsjö är professor i praktisk filosofi vid [Stockholms universitet](http://www.su.se).

Diskussionen började redan för några år sådan, då personalen vid en kvinnoklinik i Väst-Sverige klagade på att vissa kvinnor med särskild etnisk bakgrund gjorde ultraljud, fick veta fostrets kön, och aborterade om det var en flicka. Personalen såg dessa aborter som uttryck för kvinnofientlighet och bad samhället om tillåtelse att inte berätta om könet när de misstänkte att upplysningen skulle leda till abort. De fick ett bestämt besked. Sekretesslagen förbjuder dem ha hemligheter för sina patienter. Och abortlagen ger kvinnor rätt till abort före den 18:e graviditetsveckans utgång, utan att de redovisar sina skäl. Nyligen upprepades historien vid Eskilstuna sjukhus. Personalen klagade, samma besked har på nytt lämnats. Både sekretesslagen och abortlagen ger tydligt besked om hur man ska förhålla sig till dessa kvinnor. Ett nytt inslag den här gången är en uppgift, som gynekologen Lars Hamberger i Göteborg tillfört, nämligen att norska kvinnor skulle söka sig till Sverige för att göra abort. Ingen vet idag om detta bara är en vanlig "Norgehistoria" eller verkighet. Vår socialminister, Göran Hägglund, är emellertid oroad. I Dagens Nyheter den 23 februari 2009 säger han:

- Jag står för den lagstiftning vi har när det gäller aborter, men går det att komma åt en situation där foster aborteras enbart för att det är fel kön bör vi försöka hitta en sådan lösning.

Socialstyrelsen har också enligt samma källa fått i uppdrag att kartlägga "födelseland" för aborterande kvinnor.

Jag gissar att många känner sympati med detta resonemang. De tänker som personalen vid de aktuella klinikerna, att det måste vara något fel om kvinnor systematiskt väljer att abortera flickor, de tänker att detta måste hänga samman med att dessa kvinnor är socialiserade in i en kvinnoförtryckande kultur, och de önskar att samhället ska "sätta ned foten" och få stopp på verksamheten. Kanske tänker de också att detta måste vara i de gravida kvinnornas eget intresse. De kan väl inte innerst inne önska dessa aborter.

Även om denna tankegång luktar en smula paternalism och kulturell chauvinism, så kan den framstå som i grunden sund och riktig. Bakom den ligger följande föreställning. Detta med fosterdiagnostik och selektiv abort (abort p.g.a. av något man vet om det väntade barnets hälsa och egenskaper) är problematiskt, men något vi får leva med. Men ska vi alls hålla oss med medicinska tekniker som dessa är det bäst att samhället på ett klokt sätt reglerar verksamheten, så att den inte missbrukas, t.ex. för val av kön då detta grundar sig på könsfördomar. Samhället får fastställa vad som är en rimlig grund för selektiv abort. Göran Hägglund tycks ju tänka på det sättet. Jag gissar att han är i god tro. Han har emellertid fel. Hela detta sätt att resonera kring fosterdiagnostik och selektiv abort är djupt förkastligt. För att inse det måste vi emellertid våga tänka ett steg till, och inte bara förlita oss på våra spontana reaktioner kring fall som dessa.

Det kan ibland vara rätt att välja kön på det väntade barnet

För det första är det inte uppenbart att det alltid är oriktigt att välja kön på det barn man väntar. Låt vara att abort är ett trubbigt medel, om man vill se till att man får ett barn av "rätt" kön, men själva valet som sådant, är inte självklart förkastligt. Nya tekniker är under utveckling, som kommer att göra det möjligt för oss att välja kön på våra barn i framtiden, redan före konception. Redan nu kan det ske före implantation, i de fall ett par genomgår provrörsbefruktnings. Om flera ägg befruktas går det ju att välja kön på det som ska återföras till kvinnans livmoder, om man genetiskt granskar de befruktade äggen, genom en teknik som kallas preimplantatorisk genetisk diagnostik (PGD). Är det självklart fel att göra ett sådant val? Jag tycker inte det. Den som redan har ett barn av ett kön, och som planerar att bara ha ett barn till, kan önska att detta är av annat kön än det första. Är det inte en rimlig önskan? Är det inte nyttigt för barn att ha syskon av motsatt kön? Är det inte bra för "familjehygien" om en sådan balans finns inom den?

Tänk vidare på kvinnan som tillhör en kultur, eller snarare ett socialt sammanhang, där det verkligen är problematiskt (t.ex. av ekonomiska skäl) om man inte kan föda en pojke. Är det så orimligt om en kvinna i den situationen vill välja kön på sitt väntade barn? Man kan tänka att det i så fall är något fel på det sociala sammanhang kvinnan tillhör, men det är inte självklart att detta sammanhang ska attackeras genom att man förvägrar kvinnan hennes valfrihet. Kanske leder detta inte till någon förändring av det sociala sammanhanget. Kanske leder det till allvariga konsekvenser för kvinnan själv. Och hur det än är med den saken är det nog rimligt att tänka att kvinnan själv borde få bedöma vilka risker hon vill ta.

Jag tror att resonemang som dessa kan få oss att börja ifrågasätta vår spontana dömande hållning i fall som de aktuella. Kan vi bara mobilisera ett uns av empati är vi nog beredda att konstatera att också kvinnor i denna situation, bör ha samma rättigheter, både till kunskap om barnets kön och till abort, som kvinnor har i allmänhet.

Tre principiella förhållningssätt

Men därmed är ändå inte den principiella frågan kring selektiv abort besvarad. Vi behöver tänka ännu mera radikalt kring den. Vi bör då betänka att det finns i princip tre olika sätt för samhället att hantera de aktuella medicinska teknikerna. Jag tänker på följande tre förhållningssätt:

1. Vi förbjuder att de över huvud taget används.
2. Vi reglerar användningen av dem, så att den blir ansvarsfull.
3. Vi tillåter individer att själva bestämma hur de vill bruka teknikerna (förutsatt att de utövas på ett medicinskt säkert sätt).

Göran Hägglund, och de flesta som spontant hör talas om kvinnor som väljer att abortera flickfoster, lutar av allt att döma åt den andra hållningen. Och visst kan den framstå som rimlig. Men bara så länge vi inte tänkt närmre över saken. Tänker vi närmre över saken inser vi att av det tre möjliga förhållningssätten, så finns det ett som är i grunden fel, nämligen det andra. Det går att ge ett anständigt försvar för såväl ett förbud mot teknikerna, som ett fritt förfogande av dem, men inte för tanken om reglering. Det kan framstå som överraskande, men är om man tänker närmre på saken inte så konstigt.

Ett förbud mot selektiv abort kan motiveras med tanken att sådana aborter sänder ett obehagligt budskap till alla som lever med de egenskaper, som väljs bort. Man kan hävda att samhället genom att tolerera teknikerna tolererar fördomar mot människor med t.ex. förståndshandikapp. Det gör att människor som lever med förståndshandikapp kan känna obehag, ja t.o.m. ett hot mot den egna existensen. Det kan känna att det egna "människovärdet" är ifrågasatt. Så har också vissa företrädare för handikapprörelsen resonerat.

Det ligger en hel del i detta sätt att resonera, men det finns två problem med det. Det ena är att det är fullkomligt utopiskt. Det finns ingen möjlighet att förhindra att selektiva aborter kommer att ske, när teknikerna väl har utvecklats. Och teknikutvecklingen är snabb. Möjligheterna att välja barn kommer inte bara att finnas med oss utan tillväxa i framtiden. Vill vi inte tumma på sekretesslagen (patienten har rätt att veta vad sjukvården vet om henne och hennes väntade barn) eller den fria aborträtten kommer selektiva aborter också i framtiden att förekomma. Det andra problemet med förbudslinjen är att vissa selektiva abortbeslut inte alls är uttryck för några fördomar, utan vilar på en rimlig grund, t.ex. då det gäller att undvika att ett barn ska födas till ett kort liv i svåra plågor. Det vore grymt att förbjuda föräldrar som fått ett barn med en sådan sjukdom att undvika att få ett till. Det vore grymt mot föräldrarna, och ännu mera grymt mot det barn, som i så fall skulle tvingas utstå ett liv, vilket alla bara skulle önska att det så snart som möjligt fick ett slut.

I realiteten står därför samhällets val mellan den andra hållningen, att reglera verksamheten, och den tredje, att ge föräldrar rätt att själva bestämma. I det valet finns inte utrymme för något tvivel. Det enda rimliga är att ge fri tillgång till teknikerna.

Ett frihetligt system

Argumentet för det frihetliga systemet hänger samman med den oro, som uttrycks av alla de, som vill förbjuda verksamheten. Den oron är inte utan fog. Det gäller därför att minimera de negativa konsekvenserna för individer som lever med egenskaper, som faktiskt (ofta) kommer att väljas bort.

En lärdom vi kan dra från erfarenheter av tvångssteriliseringar och eugenik under det förra århundradet är att samhället inte bör ha någon uppfattning om vad slags människor som är önskvärda. Vi vet att det kan börja oskyldigt med en önskan att undvika att människor föds till vissa problem, för att övergå till tvångsåtgärder för att se till att dessa människor inte föds, och till sist till en politik där människor med dessa egenskaper mördas (vilket skedde i det nazityska s.k. eutanasiprojektet). Vill vi undvika ett upprepande måste vi också undvika varje frestelse att reglera de selektiva aborterna.

Det kan låta oskyldigt om samhället (Göran Hägglund) säger att det inte ska vara möjligt att välja kön på sitt barn. Den underförstådda tanken är väl då att inget kön är sämre än det andra. Och rent konkret är väl tanken att det inte är något problem att det barn man väntar kan vara en flicka. Flickor är lika mycket värda som pojkar.

Detta låter sig sägas. Men om samhället samtidigt säger att det går bra att välja bort barn med Downs syndrom (med en kromosom 21 för mycket, vilket medför lägre IQ än hos genomsnittet), ger samhället ett obehagligt budskap: individer med Downs syndrom är problematiska, från samhällets utgångspunkt. Om man dessutom aktivt om än understucket uppmanar till bruk av teknikerna, för att uppdaga Downs syndrom, och abortera, är läget allvarligt.

Den frihetliga linjen är överlägsen då den innebär att samhället är helt neutralt ifråga om vad slags människor som ska få finnas. Det innebär förstås att ett tungt ansvar läggs på de presumtiva föräldrarna. De får själva ta ansvar för sina val. Men vem hade trott att det över huvud taget skulle vara en lätt sak att bli förälder?

Den frihetliga linjen innebär att människor kan välja att inte sätta ett barn till världen med Downs syndrom. Den innebär att de kan välja att abortera ett barn som de vet kommer att födas dövt. Sådana val behöver emellertid inte vara uttryck för några fördomar i det individuella fallet. De kan ha att göra med personliga omständigheter av samma typ som motiverar vanliga aborter. Just nu är relationen inte så stabil, vi vill inte ta risken att få ett barn som innebär särskilda krav på oss som föräldrar. Jag vill inte just nu byta kultur, lära mig ett nytt språk (teckenspråk) o.s.v. Ett annat föräldrapar kan i motsvarande situation göra ett helt annat val. Det kan konstatera att inget talar för att ett utvecklingsstört eller dövt barn lever ett liv som är sämre än det människor i allmänhet lever, och inget hindrar att man just nu tar hand om ett sådant barn. Det kan ses som en spännande utmaning att gå in i en ny kultur, lära sig ett nytt språk (teckenspråk) o.s.v.

Den frihetliga linjen innebär förstås också att föräldrar som så önskar kan välja att föda barn med utvecklingsstörning eller anlag för dövhet. Det senare är kanske troligare än det förra. Man kan tänka sig att militanta förespråkare för dövulturen, som själva är döva, skulle kunna göra detta val. Men är det ett problem? Om man vill hävda att det är ett problem måste man hävda att döva lever sämre liv än hörande. Det finns åtminstone inget stöd i s.k. lyckoforskning för den synpunkten.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis får vi nog konstatera, att även om fall som det nu uppdagade i Eskilstuna, där kvinnor väljer att abortera flickfoster, väcker starka känslor hos oss, så bör vi besinna oss. Vår spontana "gut feeling" inför komplexa fenomen som dessa är inte alltid tillförlitliga. Tänker vi djupare på frågan inser vi att den stora faran ligger, inte i att samhället fritt tillåter val som dessa (i normala fall kan man förlita sig på att föräldrar gör kloka val), utan i att samhället börjar reglera verksamheten. Om samhället uppsätter regler för vilka egenskaper vi får välja bort och vilka vi inte får röra vid, är vi inne på en farlig väg. Den leder oss tillbaka till förra seklets eugenik och tvångsåtgärder riktade mot den mänskliga reproduktionen. Om samhället tolererar individens fria val i dessa fall, så måste det förstås räkna med att människor ibland gör konstiga och kanske t.o.m. omoraliska val. Vi får dock hoppas att det i så fall endast rör sig om undantagsfall. Vi ska också hålla i minnet att om samhället som sådant gör konstiga och omoraliska val beträffande vad slags människor ska få finnas, så blir konsekvenserna groteskt uppförstorade och ödesdigra.

Låt alltså den som vill välja kön på det väntade barnet

Torbjörn Tännsjö är professor i praktisk filosofi vid Stockholms universitet.